

Юридичні науки

УДК 343.34:613.86

Довжанин Юлія Василівна

бакалавр кафедри комерційного права

Пан'європейський університет

Dovzhanyn Yuliia

Bachelor of Law of the Department of Commercial Law

Pan-European University

ORCID: 0009-0005-7600-8601

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗАВДАННЯ ШКОДИ
ЗДОРОВ'Ю ВНАСЛІДОК НЕЯКІСНИХ КОСМЕТОЛОГІЧНИХ
ПОСЛУГ**

**CRIMINAL LIABILITY FOR HEALTH DAMAGE AS A RESULT OF
POOR-QUALITY COSMETOLOGICAL SERVICES**

***Анотація.** У сучасному світі індустрія краси розвивається швидкими темпами. Щороку з'являються нові б'юті-процедури, які обіцяють зберегти молодість, здоров'я шкіри і бездоганний зовнішній вигляд. Попит на косметичні послуги величезний, оскільки прагнення до краси напряду залежить від різних чинників. Однією із умов надання послуг у сфері косметології є забезпечення їх належної якості і здійснення цих послуг компетентними фахівцями. Головною проблемою у б'юті сфері залишається той факт, що часто компанії, які пропонують нові послуги, зосереджуються більше на прибутку, а не на якості та безпеці отриманих послуг, здійснення косметичних процедур некомпетентними спеціалістами, які не мають на це права.*

Нині серед найбільш популярних процедур можна виділити ін'єкції філерів, ботоксу, лазерну терапію та контурну пластику. Належне

виконання цих послуг може сприяти удосконаленню зовнішності, однак лише за умови, якщо будуть використані якісні матеріали, а сама процедура буде виконана належним чином. Наразі досить актуальним залишається питання правової відповідальності за надання косметичних послуг. Вітчизняне законодавство хоча і має в своєму арсеналі деякі профільні закони, якими врегульовується питання надання таких послуг, однак майже відсутня практика притягнення до кримінальної відповідальності саме за грубі порушення чи нанесення шкоди здоров'ю клієнтів під час надання косметичних послуг. Часто відповідальність обмежується лише адміністративними штрафами, які не завжди є ефективним засобом впливу на недобросовісних майстрів. Для захисту споживачів необхідно вдосконалити правове регулювання у сфері косметичних послуг, включаючи чіткі стандарти та обов'язкову сертифікацію. Це сприятиме підвищенню якості послуг та зниженню ризику для клієнтів. В статті пропонується зробити акцент на кримінальній відповідальності за надання косметичних послуг, які завдають шкоди здоров'ю клієнтів через неналежне виконання процедур або використання несертифікованих препаратів. Посилення кримінальної відповідальності сприятиме підвищенню стандартів у сфері краси та змусить майстрів б'юті індустрії ретельніше підтримувати безпеку та гігієну. Це стане одним із кроків, які сприятимуть захисту прав споживачів і зниженню ризиків надання кометологічних послуг некваліфікованими спеціалістами.

Ключові слова: б'юті процедури, кримінальна відповідальність, безпека клієнтів, ускладнення після процедур, сертифікат якості, ліцензія.

Summary. In today's world, the beauty industry is developing at a rapid pace. New beauty procedures appear every year, which promise to preserve youth, skin health and flawless appearance. The demand for cosmetic services is

huge, since the desire for beauty directly depends on various factors. One of the conditions for providing services in the field of cosmetology is to ensure their proper quality and to provide these services by competent specialists. The main problem in the beauty industry remains the fact that often companies that offer new services focus more on profit, and not on the quality and safety of the services received, the implementation of cosmetic procedures by incompetent specialists who do not have the right to do so.

Currently, the most popular procedures include injections of fillers, Botox, laser therapy, and contour plastic surgery. The proper performance of these services can contribute to improving the appearance, but only if quality materials are used and the procedure itself is performed properly. Currently, the issue of legal responsibility for the provision of cosmetic services remains quite relevant. Although domestic legislation has in its arsenal some specific laws that regulate the provision of such services, however, there is almost no practice of bringing to criminal responsibility specifically for gross violations or harming the health of clients during the provision of cosmetic services. Often, liability is limited to administrative fines, which are not always an effective means of influencing unscrupulous craftsmen. In order to protect consumers, it is necessary to improve legal regulation in the field of cosmetic services, including clear standards and mandatory certification. This will help improve the quality of services and reduce the risk for customers. The article proposes to focus on criminal liability for the provision of cosmetic services that harm the health of clients due to improper execution of procedures or the use of uncertified drugs. Strengthening criminal liability will contribute to raising standards in the field of beauty and will force the masters of the beauty industry to maintain safety and hygiene more carefully. This will be one of the steps that will help protect consumer rights and reduce the risks of providing cosmetologically services by unqualified specialists.

Key words: *beauty-procedures, criminal liability, customer safety, complications after procedures, quality certificate, license.*

Б'юті-індустрія нині приваблює не лише розмаїттям послуг, але й їхньою доступністю. Замість традиційних перукарень все частіше з'являються приватні майстри, які працюють вдома, пропонуючи свої послуги за нижчими цінами, а також спеціалізовані салони, орієнтовані на конкретні групи клієнтів. Останнім часом набули популярності барбершопи та дитячі перукарні, а також салони звуженого профілю, які надають одну-дві послуги - nail-бари, brow-бари, ламі-студії. Особливою популярністю користуються закладки експрес-формату, які спрямовані на забезпечення швидкого надання послуг клієнтам.

В деяких випадках догляд за зовнішністю завдає шкоди здоров'ю, а не лише неестетичного вигляду. Однак незважаючи на різноманітність косметичних процедур, правова основа їх надання в Україні не вдосконалена належним чином, як приміром в країнах ЄС. Вітчизняні дослідники А. І. Садовенко та В. І. Теремецький зазначають, що адміністративно-правовий захист прав споживачів у сфері косметологічних послуг першочергово має забезпечувати надійну реалізацію загального поняття захисту прав, перетворюючи його із суто декларативного на практичний аспект. Це означає, що під захистом прав споживачів косметологічних послуг маються на увазі не тільки ті права, які визначені в правових актах, але й їхні законні інтереси, які не поширюються на інтереси держави чи інших осіб. Загалом, йдеться про правомірні інтереси громадян, реалізація прав яких не лише дозволена, але й заохочується, підтримується, а у разі порушення захищається державою (зокрема, інтереси клієнтів-пацієнтів косметологічних послуг). В рамках цього дослідники пропонують створити дієвий адміністративно-правовий механізм захисту прав споживачів косметологічних послуг [1, с. 215].

Конституція України в статті 49 визначає право кожного громадянина на охорону здоров'я та медичну допомогу, зокрема:

- право на отримання кваліфікованої медичної допомоги;
- право на збереження медичної таємниці;
- право на індивідуальний підхід до лікування;
- право на життя та повагу до гідності під час надання медичних послуг;
- право на отримання достовірної інформації про стан здоров'я, включаючи наявні й деякі фактори ризику та їх ступінь;
- право на відшкодування шкоди, завданої здоров'ю;
- право оскаржити незаконні рішення та дії працівників медичних установ і органів охорони здоров'я тощо [2].

Варто зазначити, що відшкодування моральної та матеріальної шкоди не залежить від наявності підписаного договору між пацієнтом і медичним закладом. Відносини у таких випадках регулюються Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [3]. Натомість відносини між майстрами салонів краси та споживачами їх послуг регулюються нормативно-правовими актами України, зокрема законами «Про захист прав споживачів» [4], «Про систему громадянського здоров'я» [5], Кримінальним кодексом України [6].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про захист прав споживачів», виконавець зобов'язаний отримати споживачем продукцію належної якості та надати повну інформацію про неї [4]. Закон забезпечує права споживачів на отримання необхідної, доступної, достовірної та платіжної інформації про товар чи послугу, що дає можливість зробити обґрунтований і компетентний вибір. Інформація має бути надана до моменту придбання товару або замовлення послуги.

Стаття 10 Закону передбачає відшкодування за надання неякісних косметологічних послуг. Відповідно до ч. 3 ст. 10 Закону у разі виявлення

недоліків у виконаній роботі (наданій послугі) споживач має право на свій вибір вимагати:

- 1) безоплатного усунення недоліків у виконаній роботі (наданій послугі) у розумний строк;
- 2) відповідного зменшення ціни виконаної роботи (наданої послуги);
- 3) безоплатного виготовлення іншої речі з такого ж матеріалу і такої ж якості чи повторного виконання роботи;
- 4) відшкодування завданих йому збитків з усуненням недоліків виконаної роботи (наданої послуги) своїми силами чи із залученням третьої особи;
- 5) реалізації інших прав, що передбачені чинним законодавством на день укладення відповідного договору [4].

Стаття 14 Закону України «Про захист прав споживачів» визначає право споживача на безпечну продукцію за звичайних умов її використання, зберігання і транспортування. Важливо щоб така продукція була безпечною для його життя, здоров'я, навколишнього природного середовища [4].

Досліджуючи питання кримінальної відповідальності за шкоду, завдану неякісними косметологічними послугами пропонуємо розпочати з двох головних напрямків:

- відсутність документальних правових підстав надання косметологічних послуг (ліцензій, сертифікатів, інших дозвільних документів);
- надання косметологічних послуг некомпетентними фахівцями.

В рамках цього необхідно вказати, що кримінальна відповідальність за шкоду, завдану неякісними косметологічними послугами, виникає на підставі двох головних аспектів. Першим аспектом виступає відсутність правових підстав для надання косметологічних послуг. Тут мова йде про відсутність у Виконавця необхідних ліцензій чи інших дозвільних

документів, які б давали право на здійснення косметологічних процедур. Відповідно до норм вітчизняного законодавства надання послуг без відповідних дозволів є порушенням чинного законодавства і може розцінюватися як злочин, особливо якщо послуги завдали шкоди здоров'ю клієнта або призвели до каліцтва чи смерті.

Другий аспект – це надання послуг некомпетентним фахівцям, які не маючи відповідної освіти або кваліфікації порушують стандарти якості та безпеки, що, в кінцевому результаті, може призвести до серйозних медичних ускладнень. Оскільки косметолог — це фахівець з обов'язковою медичною освітою, він має глибоке розуміння анатомії, фізіології та патології шкіри, що дозволяє йому правильно оцінювати стан пацієнта та обирати відповідні методи лікування. Недостатня кваліфікація або відсутність медичної освіти можуть призвести до неправильно виконаних процедури, тим самим підвищує ризик алергічних реакцій, опіків, інфекцій чи інших серйозних ускладнень. Важливим аспектом є також дотримання санітарно-гігієнічних норм, якими недосвідчені фахівці можуть нехтувати. Крім того, косметолог має бути компетентним у знаннях сучасних методик і препаратів, щоб забезпечити безпечний та ефективний результат для клієнта. Саме тому вибір компетентного та кваліфікованого фахівця є важливим аспектом збереження здоров'я та безпеки пацієнтів, а також сприяє наданню послуг високої якості, мінімізуючи ризики і забезпечуючи задоволення від результату [7].

Вітчизняна дослідниця Ю. Шопіна зазначає, що ключовим аспектом професійної діяльності медичних та фармацевтичних працівників є чітке усвідомлення юридичних критеріїв, за якими можна кваліфікувати їхні дії або бездіяльність, оскільки саме ці критерії формують судову практику. Фахівці в галузі медицини та фармацевтики повинні бути обізнані не лише з вимогами професійних стандартів, але й з видами та мірою юридичної відповідальності, що встановлені чинним законодавством України.

Зокрема, важливим є розуміння того, яке покарання передбачено за відповідні правопорушення згідно з кримінальним законодавством України, з урахуванням санкцій, визначених у кримінально-правових нормах Особливої частини Кримінального кодексу України.

Оскільки косметолог повинен мати вищу медичну освіту, цілком логічним є прирівнювання його до медичного працівника, і як наслідок притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів на загальних засадах. Деякі норми кримінального кодексу України встановлюють відповідальність щодо професійної діяльності медичного працівника. Злочини, що вчиняються медичним працівником у зв'язку зі здійсненнім ним професійної діяльності, умовно можна поділити на:

- 1) злочини проти життя і здоров'я особи (пацієнта);
- 2) злочини проти прав особи (пацієнта);
- 3) злочини у сфері господарської діяльності з медичної практики;
- 4) злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів;
- 5) інші злочини, вчинені медичним або фармацевтичним працівником у зв'язку з його професійною діяльністю [8, с. 271].

Хоча сфера б'юті-процедур орієнтована на красу та естетику, передусім такі послуги повинні відповідати стандартам безпеки, адже будь-яке втручання в людський організм несе ризики для життя та здоров'я клієнта. Кримінальні правопорушення, пов'язані з неякісними косметологічними послугами, можуть розглядатися як злочини проти життя та здоров'я людини, якщо вони спричинили серйозні тілесні ушкодження або навіть летальні наслідки. До таких злочинів можуть належати, наприклад, нанесення тяжких чи середньої тяжкості тілесних пошкоджень внаслідок непрофесійних дій фахівця або недотримання гігієни. Недобросовісний косметолог, який проводить процедури без ліцензії чи медичної освіти, може завдати значної шкоди клієнту.

Наприклад, використання неякісних препаратів або порушення стерильності може призвести до інфікування, несподіваних реакцій чи навіть отруєння або смерті. У таких випадках, залежно від тяжкості наслідків, особа притягується до кримінальної відповідальності за діяння, пов'язані з тілесними ушкодженнями людини.

Загалом злочини у сфері б'юті-індустрії можуть кваліфікуватися за статтями, передбаченими розділом II Кримінального кодексу України, в залежності від тяжкості та інших ознак. Вітчизняна дослідниця Ю. М. Савелова зазначає, що проведення б'юті-процедур має здійснюватися із використанням деяких основних правил під час отримання косметологічних послуг, з метою мінімізації ризиків для здоров'я та забезпечення захисту прав споживачів. По-перше, доцільно завжди вимагати від косметолога документи, які підтверджують його право на надання косметологічних послуг, зокрема, відповідні сертифікати, ліцензії та посвідчення. Наявність таких документів про професійну кваліфікацію косметолога та досягнення рівня довіри до його якості. По-друге, у разі виникнення спірних ситуацій або у випадку незадовільної якості послуги, законодавство передбачає правову підтримку. Як правило рівень належної підтримки забезпечується адвокатами.

По-третє, перед початком проведення б'юті-процедури необхідно укласти офіційний договір про надання косметологічних послуг, який визначатиме права та обов'язки сторін на період проведення процедури. Договір забезпечує правові гарантії виконання зобов'язань та послуг доказовою базою у разі виникнення спірних питань чи ускладнень після косметологічних процедур. Так, перед початком процедури необхідно укласти інформовану згоду, яка детально описує зміст процедури та можливості ризиків, які можуть виникнути в процесі чи після отримання процедури. Це дозволяє клієнтові зробити обґрунтований вибір і бути

поінформованим про можливі наслідки. Дотримання цих рекомендацій сприяє безпеці споживача і підвищує рівень його захисту [9].

У сфері косметології порушення законодавства, пов'язані з наданням лікувальних послуг без відповідної медичної освіти або спеціального дозволу, можуть призвести до серйозних наслідків для пацієнтів. Згідно зі статтею 138 Кримінального кодексу України, заняття лікувальною діяльністю без належної медичної освіти, що спричинило тяжкі наслідки для здоров'я пацієнта, карається кримінальними санкціями, зокрема виправними роботами, обмеженням або позбавленням волі. В галузі косметології це означає, що особи, які надають послуги без медичної кваліфікації, порушують законодавчі норми та ставлять під загрозу здоров'я своїх клієнтів.

Невідповідність рівня кваліфікації косметолога вимогам законодавства може призвести до виконання небезпечних процедур без належної підготовки, які в подальшому призведуть до ускладнень, травм чи інфекційних захворювань. При цьому, якщо порушення завдають тяжких наслідків для здоров'я, така діяльність може бути кваліфікована як незаконна лікувальна діяльність, що тягне за собою відповідальність, встановлену кримінальним законодавством. Важливо зазначити, що косметологічні процедури, які мають лікувальний ефект (наприклад, ін'єкції, лікування шкіри), мають виконуватись лише фахівцями з відповідною медичною освітою, і є гарантією безпеки пацієнтів.

Стаття 140 Кримінального кодексу України встановлює відповідальність за неналежне виконання професійних обов'язків медичними та фармацевтичними працівниками, що спричиняє тяжкі наслідки для пацієнта [6]. У контексті надання косметологічних послуг, ця норма набуває особливого значення, оскільки косметологічна діяльність має прямий вплив на здоров'я та загальний стан клієнтів. Виконання косметологічних процедур без належного дозволу може призвести до

серйозних медичних ускладнень. Недбалість або несумлінне ставлення до виконання професійних обов'язків косметолога також призводить до тяжких наслідків, зокрема фізичних ушкоджень, інфекційних захворювань чи інших небажаних ефектів, відповідальність за наслідки яких встановлена ст. 6 порушенням, яке КК України.

Відповідно до положень статті 140 КК України, особа, яка не виконала свої професійні обов'язки належним чином, притягується до кримінальної відповідальності з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися відповідною діяльністю на строк до п'яти років. У разі, якщо наслідки неналежного виконання обов'язків стосуються неповнолітнього пацієнта, покарання посилюється позбавленням волі на строк до трьох років з додатковою заборобою на здійснення професійної діяльності у майбутньому [6].

Також серед нових процедур з'являються інноваційні, але маловивчені методики, які не пройшли достатню кількість клінічних випробувань. Деякі з них можуть викликати серйозні реакції, пошкодження шкіри чи навіть глибокі рубці. Недостатня обізнаність клієнтів про ризики також є проблемою. Часто люди йдуть на нові процедури, не побачивши дос

Крім того, на ринку краси існує чимало міфів, які створюють агресивну рекламу. Клієнти вірять у швидкий ефект без ризиків, тоді як реальність може бути значно складнішою. Б'юті-індустрія потребує більшого контролю та регулювання з боку держави. Захист прав споживачів має бути пріоритетом, а всі нові процедури повинні мати сертифікат якості. Отже, хоча нові косметичні процедури можуть давати вражаючі результати, до їх вибору слід підходити обережно. Кожен, хто прагне вдосконалити свою зовнішність, повинен перевірити фахівця, побачити про сертифікат сертифікації препаратів і методів. Здоров'я – це найцінніше, і заради зовнішньої краси

Висновки та перспективи подальших досліджень. Кримінальна відповідальність за завдання шкоди здоров'ю внаслідок неякісних косметологічних послуг є важливим інструментом забезпечення прав і безпеки громадян. Нині рівень цієї відповідальності не є достатнім для ефективного захисту осіб, які звертаються за косметологічними послугами. Недосконалість кримінального законодавства, відсутність належного правового регулювання і відповідальності сприяють появі нових правопорушень у сфері надання косметологічних послуг, що ставить під загрозу здоров'я та безпеку споживачів. Відсутність чітких норм, які б детально регулювали сферу косметології, створює правовий вакуум, дозволяючи недобросовісним надавачам косметологічних послуг уникати відповідальності, посилюючи ризики для самих споживачів і надаючи нові можливості для порушення прав громадян.

Перспективи подальших досліджень у сфері кримінальної відповідальності за завдання шкоди здоров'ю внаслідок неякісних косметологічних послуг включають вивчення міжнародного досвіду регулювання цієї сфери та удосконалення кримінальних норм. Важливим напрямком є розробка чітких критеріїв, які б сприяли оцінці якості косметологічних послуг та посиленню контролю за їх виконанням.

Література

1. Теремецький В. І., Садовенко А. І. Адміністративно-правовий захист прав споживачів косметологічних послуг. *Вісник ХНУВС. Випуск 4 (91)*. 2020. С. 213-225. URL: <https://visnyk.univd.edu.ua/index.php/VNUAF/article/download/342/299> (дата звернення: 10.11.2024).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 10.11.2024).

3. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 за №2801-ХІІ. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>(дата звернення:10.11.2024)

4. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 за №1023-ХІІ. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення:10.11.2024)

5. Про систему громадянського здоров'я: Закон України від 06.09.2022 за №2573-ІХ. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (дата звернення:10.11.2024)

6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-ІІІ. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-7&p=131136>. (дата звернення:09.11.2024)

7. Піскуровська А. Медичні спори стають все більш актуальними 2021. URL: <https://honcharukpartners.com/medychni-spory-stayut-vse-bilsh-aktualnymu> (дата звернення:10.11.2024)

8. Шопіна Ю. Характеристика кримінальної відповідальності медичного або фармацевтичного працівника. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. Вип. 3. С. 270-274. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/3/46.pdf> (дата звернення: 08.11.2024)

9. Савелова Ю. М. Косметологія «в законі». URL: https://protocol.ua/ua/kosmetologichni_poslugi_varto_chi_ni/ (дата звернення:11.11.2024)